

SÜLÂSÎ MEZÎD HUMÂSÎ (3+2) - TEFÂ‘UL KALIBI

Sülâsi fiilin başına (ت) ve fael fiili ile aynel fiili arasına elif eklenmesi suretiyle elde edilir.

الْوَزْنُ: تَفَاعَلَ - يَتَفَاعَلُ - تَفَاعُلٌ

المَوْزُونُ: تَنَاوَمَ - يَتَنَاوَمُ - تَنَاوَمٌ

Bu kalıptan gelen fiiller müşareket/ortaklık, mutavaat/dönüşlülük ve olmayan şeyi varmış gibi gösterme anlamlarını yansıtır.

a. Ortaklık anlamı:

Buradaki ortaklık iki türdür. Birincisi iki kişi arasındaki ortaklık; ikincisi üç veya daha fazla kişi ya da iki grup arasındaki ortaklıktır. Bu kalıp ile iki kişi arasında ortaklık bildiren mufâ‘ale kalıbı arasındaki fark şöyle özetlenebilir: Mufâ‘ale kalıbının fâili hem gramer hem anlam bakımından bellidir. Örneğin (ضَارِبٌ حَسَنٌ خَالِدًا) cümlesinde (حَسَنٌ) ya dövüşü önce başlattığı ya dövüşte üstün geldiği için cümlenin faili olmuştur. Ancak, (تَضَارَبَ حَسَنٌ خَالِدًا) cümlesinde her ne kadar cümlenin gramatik olarak faili belli ise de olayın tarafları arasında bir tercih veya öncelik söz konusu değildir. Örnekler:

“Ali ve Hasan miras üzerinde tartıştılar” تَخَاصَمَ عَلِيُّ وَحَسَنٌ فِي الْمِيرَاثِ.

“Bir topluluk başka bir toplulukla uzlaştı” تَصَالَحَ الْقَوْمُ قَوْمًا.

b. Dönüşlülük anlamı:

Buradaki dönüşlülükten kasıt, mufâ‘ale kalıbının mutavaatı anlamındadır.

“Bir işi peş peşe yaptı.” (müteaddi) تَابَعَ الْأَمْرَ.

“İş peşe peşe oldu” (lâzım) تَتَابَعَ الْأَمْرَ.

c. Yapmacılık anlamı:

تَنَاطَمَ : “Uyuma numarası yaptı.” Uyudu : نام

تَمَارَضَ : “Hasta numarası yaptı.” Hastalandı : مَرَضَ

تَمَاتَ : “Ölü numarası yaptı.” Öldü : مات

Not: Bu kalıptan gelen (تَعَالَى) ve (تَبَارَكَ) fiilleri genellikle birlikte ve Lafzatullah'ın (الله) sıfatı olarak kullanılırlar. Bu iki fiilin çekimi yapılmaz ve bunlar Allah'tan başkası için kullanılmaz.

Okuma Parçası

قِرَاءَةٌ مُتَقَدِّمَةٌ

قَدِيمًا، كَانَ النَّاسُ يَلْتَقِي بَعْضُهُمْ بَعْضًا، وَيَتَوَاصَلُونَ عَنْ طَرِيقِ السَّفَرِ الشَّاقِّ، يَقْطَعُونَ الْمَسَافَاتِ الشَّاسِعَةَ مَشِيًّا، أَوْ عَلَى ظُهُورِ الْخَيُْولِ وَالْجِمَالِ؛ مِمَّا يَتَطَلَّبُ كَثِيرًا مِنَ الْعَنَاءِ وَالْجُهْدِ، وَمَزِيدًا مِنَ الْوَقْتِ لِكَيْ يَصِلَ النَّاسُ إِلَى بُعَيْتِهِمْ وَمُرَادِهِمْ. أَمَّا فِي الْعَصْرِ الْحَاضِرِ، وَمَعَ التَّقَدُّمِ الْعِلْمِيِّ وَالتَّطَوُّرِ التِّكْنُولُوجِيِّ، فَقَدْ كَثُرَتِ الْإِخْتِرَاعَاتُ فِي مَجَالِي الْمَوَاصِلَاتِ وَالْإِتِّصَالَاتِ، وَأَصْبَحَ مِنَ الْبَسِيرِ عَلَى النَّاسِ الْإِتِّصَالُ بَعْضِهِمْ بِبَعْضٍ، وَمَعْرِفَةُ أَحْوَالِهِمْ بِالْقَلِيلِ مِنَ الْوَقْتِ، وَدُونَ مَشَقَّةٍ أَوْ تَعَبٍ.

فَالْمَوَاصِلَاتُ بِأَشْكَالِهَا الْمُخْتَلِفَةِ، سِوَاكَ كَانَتْ بَرِّيَّةً أَمْ بَحْرِيَّةً أَمْ جَوِّيَّةً، أَسَهَمَتْ بِشَكْلِ كَبِيرٍ فِي اخْتِصَارِ الْمَسَافَاتِ؛ إِذْ سَاعَدَتِ الْإِنْسَانَ، عَلَى الْوُصُولِ إِلَى الْأَمَاكِنِ الَّتِي يُرِيدُهَا، بِكُلِّ سُهُولَةٍ، وَبِرَمْنٍ قَصِيرٍ، قِيَاسًا إِلَى طُولِ الْمَسَافَاتِ الَّتِي يَقْطَعُهَا.

التدريبات

أولاً: الاستيعاب

أجب عن الأسئلة التالية.

1. كيف كان الناس يتواصلون في الماضي؟
2. ما وسائل النقل القديمة؟
3. أذكر بعض وسائل النقل الحديثة.
4. ماذا حدث بعد التقدم العلمي والتطور التكنولوجي؟
5. ما هي العوامل التي أسهمت بشكل كبير في اختصار المسافات؟

ثانياً: المفردات

التدريب الأول: هات جمع كل واحد من الكلمات الآتية التي وردت في النص.

طريق	زمن
وقت	عصر

التدريب الثاني: هات مفرد كل واحد من الكلمات الآتية.

خيول	أماكن
إختراعات	جمال
أشكال	أحوال

ثالثاً: النحو والتراكيب

التدريب الأول: ضع خطأ تحت الفعل اللازم وخطين تحت الفعل المتعدي.

1. قد كثرت الإختراعات في مجالي المواصلات والاتصالات.

2. كَانَ النَّاسُ يَلْتَقِي بَعْضُهُمْ بَعْضًا.
3. وَيَقْطَعُونَ الْمَسَافَاتِ الشَّاسِعَةَ مَشِيًا.
4. هَذَا الْأَمْرُ يَتَطَلَّبُ كَثِيرًا مِنَ الْعَنَاءِ وَالْجُهْدِ، وَمَزِيدًا مِنَ الْوَقْتِ.
5. هَذِهِ الْمَوَاصِلَاتُ سَاعَدَتِ الْإِنْسَانَ عَلَى الْوُصُولِ إِلَى الْأَمَاكِنِ الَّتِي يُرِيدُهَا.
6. تَخْرُجُ الْعَامِلَةُ مِنْ بَيْتِهَا مُبَكَّرًا.

التدريب الثاني: ضَعْ عِلَامَةَ (✓) بِجَانِبِ الْجُمْلَةِ الصَّحِيحَةِ، وَعِلَامَةَ (X) بِجَانِبِ الْخَطَأِ.

1. أَصْبَحَ مِنَ الْيَسِيرِ عَلَى النَّاسِ الْإِتِّصَالَ بَعْضِهِمْ بِبَعْضٍ.
2. كَتَبَتِ الْمَوْطِفُ خِطَابًا.
3. انْعَطَفَ عِنْدَ التَّقَاطُعِ الثَّلَاثِ يَسَارًا.
4. عِنْدَمَا عَبَّرَ الْمَشَاةُ الشَّرَاحَ كَانَتِ الْحَافِلَةُ قَدْ وَقَفَتْ.
5. عِنْدَمَا ظَهَرَ الضَّوُّ الصَّفْرَاءُ هَدَأَ السَّائِقُ السَّرْعَةَ.
6. عَبَّرَتِ بِالسِّيَارَةِ فِي سُرْعَةٍ بَعْدَ ظُهُورِ الضَّوِّ الْأَحْمَرِ.
7. عِنْدَمَا ظَهَرَتِ الضَّوُّ الْأَصْفَرُ لَمْ أَتَمَكَّنْ مِنَ الْوُقُوفِ مَرَّةً وَاحِدَةً.